

مفهوم‌پردازی نسبت میان دو نظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی در

کشورهای منتخب جهان: رویکردی تطبیقی

Conceptualizing the Relation between General Educational System and Higher Education in Selected Countries: A Comparing Approach

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۵/۲۵؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۱/۷/۱۴؛ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۲/۲

K. Fathi., Vajargah., (Ph.D) & H. Malaki., (Ph.D)

کوروش فتحی و اجارگاه^۱ و حمید ملکی^۲

Abstract: Without a doubt the structure of educational system in a country is one of the most challenges and important issues in decision-making in the field of administration and planning of educational system. The problem of how general educational system and higher education are related is a concept which in Iran has always been a controversial theoretical issue so that on the one hand separation of the two needs logical and defensible reasons and on the other hand occasionally there are voices that ask for the integration of the two. This article tries to portray the current situation regarding the relation between the two systems by drawing on theoretical foundations and comparative studies in different countries and the author would do this without any biases and organizational prejudice or emotional treatment of the issue. Through comparative studies of different countries, a relatively comprehensive picture of the existing relations for future decision-making will be formed. In order to achieve this, through studying the scientific and research documents and sources, the status quo in ten selected countries from five continents with the use of sampling method which has definite aim, and also with the use of new information, a portrayal of different scenarios will be formed and the results in a focus group will be accredited.

چکیده: بی‌گمان ساختار نظام آموزشی در یک کشور یکی از مهم‌ترین و چالش‌زاترین مباحث تصمیم‌گیری در حیطه مدیریت و برنامه‌ریزی نظام آموزشی محسوب می‌شود. مسئله تناسب یا نحوه ارتباط میان ساختار آموزش و پرورش و آموزش عالی مقله‌ای است که در کشور ایران همیشه با نوعی قبض و بسط نظری همراه بوده است. به نحوی که از یک‌سو جداسازی این دو مسبوق به دلایل منطقی و قابل دفاع است. و از سوی دیگر گاهی اوقات زرمزه ضرورت ادغام و یکپارچه کردن آن‌ها مطرح می‌شود. مقاله حاضر برآن بوده است تا به دور از جهت‌گیری‌ها و تعصبات سازمانی و یا برخوردهای عاطفی با این مقوله، وضعیت موجود نسبت میان دو نظام را با تاسی از مبانی نظری و نیز مطالعات تطبیقی در کشورهای مختلف جهان در قالب سناریوهای مختلف به تصویر کشد. و سیمایی نسبتاً جامع از این نسبت‌ها یا ارتباطات موجود را برای لحاظ کردن در تصمیمات آتی فراهم سازد. در این راستا، ضمن بررسی منابع و مدارک علمی پژوهشی، وضعیت موجود در ۱۰ کشور منتخب از ۵ قاره جهان با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و یا استفاده از اطلاعات جدید تبیین شده و ضمن ترسیم سناریوهای مختلف، نتیجه را در قالب یک نشست تخصصی (Focus group) مورد اعتباربخشی قرار داده است.

Key words: structure of educational system, structure of general educational system, structure of higher education, integration.

کلید واژه‌ها: ساختار نظام آموزشی، ساختار آموزش و پرورش عمومی، ساختار آموزش عالی، ادغام

بی‌گمان سازمان‌ها و نهادهای مختلف براساس فلسفه و اهداف خاصی شکل می‌گیرند و در صدد پاسخ‌گویی به نیازها و مسائل ویژه‌ای هستند و هم‌زمان با تحول، توسعه و پیچیده‌تر شدن ماهیت این نیازها، سازمان‌ها نیاز دارند به‌طور مداوم ساختارها و نحوه عملکرد خود را برای اجرای مؤثر وظایف، رسالت‌ها و مأموریت‌های خود تغییر و تعدیل نمایند. از این‌رو ساختار سازمانی نظام‌ها به‌ویژه نظام‌های آموزش ملی عمدتاً انعکاس و بازتابی از عوامل و زمینه‌های تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است (بنجامین، ۲۰۰۳). چنان‌که پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی جوامع مستلزم لحاظ کردن متغیرهای بومی و واقعیت‌های موجود در محیط است. این چگونگی سبب شده است که کشورهای مختلف جهان علی‌رغم دارا بودن اهداف نسبتاً مشابه نظیر فراهم کردن و تدارک تحصیلات و آموزش عمومی رایگان برای همه و یا زمینه‌سازی برای تربیت‌پذیری انسان‌های فرهیخته از سطوح ابتدایی تا تحصیلات تکمیلی در راستای تحقق مقاصد برنامه‌های توسعه ملی، دستیابی به این اهداف را از طریق وسایل، مکانیزم‌ها و ساختارهای سازمانی مختلف و متنوعی دنبال می‌کنند. به‌عبارت دیگر علی‌رغم اشتراک در مقصد کلی، روش‌ها و ساختارهای سازمانی طراحی شده برای تحقق این مقصد کلی متفاوت و گاه متناقض است (ویک، ۱۹۷۶، گلارک، ۱۹۹۳، دریا، ۲۰۰۷).

به‌طور کلی طراحی، مدیریت و نحوه اداره نظام‌های آموزشی در کشورهای مختلف جهان یکی از دل‌مشغولی‌ها و وظایف اساسی دولت‌ها و یا هر ارگان دیگری که نقش و وظیفه حاکمیتی را برعهده دارد، محسوب می‌شود. بررسی‌ها و مطالعات مقدماتی نشان می‌دهند که مدیریت مؤثر نظام‌های آموزشی مستلزم انتخاب و بینش آگاهانه ساختار این نظام‌ها و نحوه تعامل و وابستگی آن‌ها به یکدیگر است. در کشور جمهوری اسلامی ایران، هم‌اکنون نظام آموزش و پرورش عملاً از نظام آموزش عالی جداست و هریک عهده‌دار نقش‌ها و کارکردهای معینی هستند، اما آن‌چه که در محافل علمی و تصمیم‌گیری اتفاق می‌افتد عبارت است از نوعی قبض و بسط نظری در ارتباط با جایگاه و نسبت میان این دو نظام، به‌نحوی که از یک منظر این جداسازی مسبوق به‌دلایل منطقی و قابل دفاع است و از سوی دیگر زمره ضرورت تلفیق و یکپارچه کردن این دو نظام مطرح می‌شود.

مطالعه حاضر به‌عنوان یک بررسی و پژوهش مقدماتی در راستای روشن‌سازی هرچه بیشتر این بحث، به‌کند و کاوی اولیه در سوابق و مستندات علمی و اجرایی در سطح کشورهای مختلف جهان پرداخته تا از این رهگذر زمینه لازم برای تصمیم‌سازی فراهم آید. بنابراین مسأله اصلی در مقاله حاضر عبارت است از این‌که در کشورهای مختلف جهان و براساس مطالعات و تجربیات در

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

دسترس، ساختار نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی چگونه است؟ آیا در قالب یک نظام واحد است یا مجزا؟ ویژگی‌ها، خصوصیات و نتایج حاصل از ساختارهای ذریبط کدام است؟

سؤال های پژوهش

به‌طور کلی در مطالعه حاضر در چارچوب مسأله فوق، سئوالات زیر در دستور کار بوده است:

- ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی) در کشورهای مختلف چگونه است؟
- سناریوهای مختلف بر مبنای تجربیات کشورهای مختلف جهان در خصوص نسبت میان آموزش و پرورش و آموزش عالی کدامند؟
- محاسن و معایب هر یک از سناریوها برای مقاصد سیاستگذاری در ساختار نظام آموزشی کدام است؟

مبانی نظری پژوهش

اهمیت ساختار سازمانی و ضرورت بازسازی و تجدیدنظر مداوم در آن اغلب مورد غفلت قرار گرفته است و به‌ویژه در این راستا، محتوای سازمان یا وزارتخانه یا راهبردهای آن در پاسخ به نیازهای محیطی به‌طور جدی در سازماندهی تشکیلات مورد توجه قرار نمی‌گیرد (میلر، ۱۹۹۹). با این همه یکی از مهم‌ترین نقش‌های مدیریتی در طراحی ساختار یا تجدیدنظر در ساختارهای سازمانی، انشعاب و یا ادغام سازمان‌ها که اغلب مورد غفلت واقع می‌شود عبارت از مسئولیت است (سنگ، ۱۹۹۴). به‌عبارت روشن‌تر مسئولیت‌های اصلی سازمان یا وزارتخانه باید نقشی اساسی در طراحی ساختار داشته باشد.

تعریف ساختار

تعاریف مختلفی از ساختار ارائه شده است. مولینز^۱ (۱۹۹۳) و مابی، سالامن و استوری^۲ (۲۰۰۱) ساختار یک سازمان را به‌عنوان الگوی ارتباطات بین نقش‌های موجود در یک سازمان یا وزارتخانه و بخش‌های مختلف آن تعریف می‌کنند. آن‌ها نقش و هدف این ساختار را در تخصیص کار و مسئولیت‌ها به‌منظور هدایت‌ها، فعالیت‌ها و دستیابی به اهداف موردنظر در یک سازمان یا وزارتخانه تعریف می‌کنند. ساختار مدیران را قادر به برنامه‌ریزی، هدایت، سازماندهی و کنترل فعالیت‌های سازمان می‌کند (مولینز، ۱۹۹۳، مابی، سالامن و استوری ۲۰۰۱). این در حقیقت نوعی دیدگاه سنتی طراحی سازمان است که از اصول برخاسته از مدیریت علمی و کلاسیک بهره

-
1. Mulliner
  2. Mabey, Salaman & Storey

می‌گیرد. در عین حال رویکردی غیرسنتی توسط پاسکال، میلمن و گیوجا معرفی شده است که در آن نقش معماران یا مهندسان طراحی سازمان و اصولی که آن‌ها در تدوین ساختار مورد استفاده قرار می‌دهند، مدنظر قرار گرفته است.

اهمیت سازماندهی ساختار سازمانی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و آموزش عالی

محققان بسیاری بر اهمیت سازماندهی ساختار سازمانی و ارتباط بین ساختار سازمانی با مؤلفه‌هایی چون اندازه^۱، استراتژی^۲، فناوری^۳، محیط^۴ و فرهنگ تأکید کرده‌اند. از جمله پراوازه‌ترین افراد در این حیطه مینتزبرگ^۵ (۱۹۸۹) است که آثار بسیاری زیادی را در این زمینه منتشر کرده است. میلر^۶ (۱۹۸۹) از جمله اندیشمندانی است که اهمیت و نقش تجدید ساختار سازمانی را مورد بحث و کالبد شکافی قرار داده است و افرادی چون بازنز و استالکر^۷ (۱۹۹۱) نتیجه‌گیری کرده‌اند که اگر قرار است سازمان‌ها به بهترین وجه اهداف تعیین شده را متحقق سازند، باید ساختار آن‌ها با توجه به تغییر و تحولاتی که در محیط به‌وجود می‌آید مورد بازنگری قرار گیرد.

بهمین سان «هندی»^۸ (۱۹۹۳، ۱۹۹۰) اهمیت و جایگاه فرهنگ را در ارتباط با ساختار سازمانی مورد تأکید قرار داده است و ضرورت تجدیدنظر سازمانی و حتی جستجوی ساختارهای سازمانی جدید را مورد بحث قرار داده است. پاسکال، میلمن و گیوجا نقش طرح^۹ را به‌عنوان عنصری پنهان در ساختار سازمانی مورد توجه قرار داده‌اند و عامل اصلی حیات بخشیدن به سازمانی تلقی می‌کنند، علاوه بر این ساختار سازمانی (مابی، سالامان و استوری، ۲۰۰۱). در بسیاری از ابعاد مدیریت منابع انسانی بهم آمیخته‌اند. از این‌رو ساختار نقش بسیار کلیدی در

1. Size
2. Strategy
3. Technology
4. Environment
5. Mintzberg
6. Miller
7. Burnes & Stakler
8. Hendy
9. Design

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

تمام ابعاد انسانی یک سازمان دارد. از این‌رو می‌توان گفت در صورتی که ساختار یک وزارتخانه و اصول زیربنایی موردنظر در طراحی آن که ساختار ذی‌ربط را شکل می‌دهند با هدف سازمان و محیط‌های مختلف آن و انتظاراتی که از وزارتخانه دارند هماهنگ نباشد، موفقیت و حتی بقای آن در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. این اصول عبارتند از: انسجام و یکپارچگی سازمانی، قابلیت کارکرد (فضای مناسب برای انجام وظایف موردنظر) و جاذبه زیباشناختی یا هنری (پاسکال، میلمان و گیوجو، ۲۰۰۰). با استفاده از این اصول، معمار ساختار سازمانی می‌تواند به‌منظور طراحی یک ساختار مطلوب برای افرادی که با آن سازمان تعامل دارند به‌ویژه با توجه به مشتریان اقدام کنند.

با عنایت به این برداشت، ساختار سازمانی را می‌توان به‌عنوان یک فرایند معماری آشکار یا پنهان تعریف کرد که در آن کلیه جنبه‌های مربوط به فعالیت‌های یک سازمان یا وزارتخانه را به‌هم مرتبط و متصل می‌کند تا از این رهگذر سازمان ذی‌ربط به‌عنوان یک هویت کامل و پویا فعالیت کند (مک میلان، ۲۰۰۷). دهه آغازین قرن بیست و یکم شاهد تغییرات مداوم در ساختارهای سازمانی بسیاری از مؤسسات و نهادها بوده است. بسیاری از سازمان‌ها و وزارتخانه‌هایی که درگیر ساختار شده‌اند، هزینه‌های اجتماعی قابل ملاحظه‌ای را متحمل شده‌اند و دستاوردهای اثربخشی آنان ناچیز بوده است.

اساساً سازماندهی دولت و کابینه به خودی خود هدف نیست بلکه ابزاری برای رسیدن به اهداف ملی است. هدف اصلی در این طراحی ساختار وزارتخانه‌ها عبارت است از تخصیص وظایف دولت به نهادهای مختلف بنحوی که این وظایف بتواند به شکلی اقتصادی و کارآمد و با حداقل دوباره کاری و همپوشی انجام شوند. از این‌رو باید قلمروهای عمده قدرت و اختیار و مسئولیت واحدهای اداری / مدیریتی تعریف شود به‌نحوی که بتوان آن‌ها را از لحاظ سیاسی و قانونی کنترل کرد. این وضعیت به شکل واگذاری اختیار و مسئولیت به وزارتخانه‌های مختلف متجلی می‌شود تا از این رهگذر ضمن انجام تکالیف دولت، انعطاف‌پذیری و پاسخ‌گویی به سیاست‌ها و تحولات جدید امکان‌پذیر شود اما در عمل ساختارهای سازمانی ضعیف و وزارتخانه یکی از دلایل عمده اجرای ناموفق و غیرمؤثر سیاست‌های دولتی است (اریبیتز، ۲۰۰۷).

یک وزارتخانه در حقیقت اولین سطح از گروه‌بندی فعالیت‌ها و کارکردهای دولتی است که توسط نیروی سیاسی برجسته که وزیر خوانده می‌شود، اداره می‌شود. در برخی از کشورها نظیر آمریکا گروه‌بندی، دپارتمان نامیده می‌شوند اما اغلب یک دپارتمان زیرمجموعه از یک وزارتخانه است که به نوبه خود به بخش‌ها، واحدها و دوایر مختلف تقسیم می‌شود.

اصول تقسیم کار

- برای تقسیم کارهای دولت در بین وزارتخانه‌های مختلف ۴ اصل می‌تواند مدنظر قرار گیرد: ۱. قلمرو تحت پوشش ۲. مشتریان ۳. فرایند به‌کار گرفته شده ۴. کارکرد
- هنگامی که وزارتخانه‌های مختلف براساس کارکرد یا هدف و نیز براساس قابلیت اندازه‌گیری نتایج و محصولات آن‌ها، گروه‌بندی شدند، سازمان‌ها و وزارتخانه‌های دولتی می‌توانند در قالب یکی از چهار نوع نهادهای زیر طبقه‌بندی شوند (ویلسون، ۱۹۹۹).
۱. سازمان‌های تولیدی که در آن‌ها محصولات و پیامدها را می‌توان مشاهده کرد نظیر وزارت پست، وزارت تأمین اجتماعی و ...
۲. سازمان‌های روشی در آن‌ها محصولات می‌تواند مورد مشاهده و اندازه‌گیری قرار گیرد، این امر در مورد نتایج یا پیامدها مصداق ندارد. نظیر سازمان‌های بهداشتی، ارتش در زمان صلح، وزارت کار.
۳. سازمان‌های اجرایی: که در آن‌ها محصولات به‌راحتی قابل مشاهده نیستند اما نتایج می‌تواند مورد ارزشیابی قرار گیرد. نمونه‌های این دست سازمان‌ها عبارتند از سازمان‌های بازرسی، سازمان‌های اداری و بسیاری از سازمان‌های مختلف غیرمتمرکز مستقل.
۴. سازمان‌های مشاوره‌ای: که در آن‌ها نه محصولات و نه پیامدها قابل مشاهده و اندازه‌گیری‌اند نظیر خدمات دیپلماتیک.

مسأله ساختار نظام آموزشی در کشور ایران یکی از بحث‌انگیزترین حوزه‌های مدیریتی محسوب می‌شود، و موافقان و مخالفان در هر دو گروه جداسازی یا یکپارچگی نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی شواهد و مستندات معینی را به‌عنوان توجیه‌کننده دیدگاه خود عرضه می‌کنند و در این زمینه هنوز ابهامات و تردیدهای زیادی وجود دارد و متأسفانه تاکنون مطالعه مستقلی در این زمینه انجام نشده است.

متدولوژی تحقیق

پژوهش حاضر در قالب سه مرحله اصلی زیر دنبال شده است:

۱. مطالعات اسنادی: در این مرحله مجموعه اسناد و مدارک در دسترس در خصوص سازماندهی و ساختار اداره نظام‌های آموزشی در کشورهای مختلف جهان با تأکید بر آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی بررسی شده است. برمبنای نمونه‌گیری هدفمند این بررسی‌ها حول محور ۱۰ کشور جهان و معطوف به بررسی مراحل، ساختار و ویژگی‌های نظام آموزشی این کشورها در دو بخش آموزش و پرورش و عالی صورت گرفت. معیارهای انتخاب کشورها مختلف جهان برای مطالعه عبارت از شاخص بودن کشورها در سطح قاره موردنظر، معرف بودن این کشورها در

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

مقایسه با سایر کشورها در قاره ذیربط و نهایتاً ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در کشورها برای تبیین و مفهوم‌پردازی الگوهای مختلف ارتباط و تناسب بین نظام آموزشی و پرورشی عمومی و نظام آموزشی عالی بودند.

جدول زیر فهرست کشورهای منتخب از پنج قاره مختلف جهان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. کشورهای منتخب برای مطالعه و دلایل انتخاب آن‌ها

نام قاره	کشورهای منتخب	توضیحات
آسیا	ژاپن مالزی	ژاپن به عنوان کشور توسعه یافته آسیا انتخاب شده است. مالزی به دلیل کشوری موفق و در عین حال توسعه‌یافته اسلامی انتخاب شده است.
اروپا	انگلستان آلمان روسیه	۳ کشور با توجه به میزان پیشرفت و نقش آنها در نوآوری‌های آموزشی و تحولات اتحادیه اروپا انتخاب شده‌اند.
امریکا	ایالات متحده آمریکا کانادا	کشورهای مؤثر و موفق قاره آمریکا انتخاب شده است.
افریقا	مصر	تنها یک کشور با توجه به سطح توسعه یافتگی این کشورها انتخاب شده است.
اقیانوسیه	استرالیا نیوزلند	دو کشور از قاره اقیانوسیه که از نظام آموزشی موفق و پیشرفته‌ای برخوردارند، انتخاب شده‌اند.

در خصوص این ۱۰ کشور، تلاش شد تا از دو دسته اسناد زیر استفاده شود.

الف) اسناد و مدارک اداری - مدیریتی: که بیان‌کننده وضعیت فعلی نحوه اداره و سازماندهی نظام‌های آموزشی است و از طریق مراجعه به سایت‌های تخصصی آن‌ها صورت می‌پذیرد.
ب) اسناد و مدارک علمی - پژوهشی: در قالب مقالات و گزارش‌های پژوهشی در خصوص سازماندهی نظام‌های آموزشی در سطح محافل علمی - اجرایی جهان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- تدوین سناریوها

در این مرحله بر مبنای تجزیه و تحلیل نتایج به‌دست آمده در مرحله مطالعه اسنادی، الگوی اولیه‌ای برای سازماندهی ساختار نظام آموزشی ایران تدوین می‌شود. این ساختار کاملاً جنبه مقدماتی، آزمایشی و غیرقطعی دارد.

۳- مطالعه اعتباربخشی

در مرحله سوم، ساختار تدوین شده با مشارکت ۱۰ نفر (focus group) سناریوهای زیر ابتدا در قالب یک نشست تخصصی از صاحب‌نظران حوزه آموزش و پرورش و آموزش عالی مورد بررسی قرار گرفت و پس از جرح و تعدیل قالب یک طرح مقدماتی در نشست وسیع‌تری از کارشناسان (حدوداً ۲۰ نفر) اجرا و مجدداً مورد تجدیدنظر قرار گرفت.

مفهوم پردازی سناریوهای مختلف مربوط به ساختار نظام آموزشی با عنایت به مطالعات انجام شده در مرحله اول (مطالعات اسنادی) و نیز مطالعات تطبیقی (بررسی وضعیت کشورهای مختلف جهان) الگوهای موجود در خصوص ارتباط و چگونگی تنظیم روابط بین آموزش و پرورش و آموزش و عالی را می توان در قالب چند سناریو به شرح زیر نشان داد.

نتایج

جداول زیر وضعیت ساختار آموزش و پرورش و آموزش عالی را در و کشورهای منتخب جهان به صورت خلاصه اطلاعات و داده ها نشان می دهد.

جدول ۲. چکیده محورهای عمده کشور ایالات متحده آمریکا

تعداد وزارتخانه ها کابینه	اسامی وزارتخانه های کابینه	ساختار دولت (تصمیم گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۱۲ وزارتخانه و ۵ دفتر و سازمان	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت کشاورزی • وزارت تجارت • وزارت آموزش و پرورش • وزارت امور داخلی • وزارت دادگستری • وزارت کار • وزارت کشور • وزارت انرژی • وزارت بازنشستگی • وزارت امنیت داخلی • وزارت مسکن و توسعه شهری • دفتر مدیریت و بودجه • سازمان حفاظت از محیط زیست • دفتر حفاظت، کنترل دارایی • مدیریت کاخ سفید 	ساختار دولت بصورت فدرالی است و کشور مشتمل بر ۵۰ ایالت، پنج منطقه و حوزه کلمبیا است. نظام بصورت غیرمتمرکز اداره می شود ولی در عین حال بین دولت فدرال و دولت های محلی تعامل و ارتباط متقابل برقرار است. در عین حال مناطق نیز در ذیل ساختار ایالتی دارای تأثیر در امور مختلف هستند.	در سطح دولت فدرال تنها نهادها یا وزارتخانه ای که عهده دار امور آموزش و تحصیلات در کلیه سطوح عمومی و عالی است، وزارت آموزش و پرورش است اما در عین حال هر ایالت نیز اختیار کامل در امور آموزش و پرورش را دارد. اکثر ایالت ها نیز به نوبه خود دارای آموزش و پرورش یا دپارتمان مربوطه هستند.	بخش های مختلف در قالب دفاتر ویژه عهده دار امور آموزش ابتدایی، متوسطه و عالی هستند. دفتر آموزش ابتدایی، متوسطه و عالی هر یک دارای ساختار، واحدهای مختلف و گروه های مختلف هستند.

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

جدول ۳. چکیده محورهای عمده کشور مالزی

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۲۷ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت کشاورزی • وزارت فرهنگ، هنر و میراث فرهنگی • وزارت دفاع • وزارت تجارت و مصرف داخلی • وزارت آموزش و پرورش • وزارت انرژی، آب و ارتباطات • وزارت کاررینسی و توسعه مشارکتی • وزارت مناطق فدرال • وزارت امور مالی • وزارت امور خارجه • وزارت بهداشت • وزارت آموزش عالی • وزارت مسکن و دولت محلی • وزارت منابع انسانی • وزارت اطلاعات • وزارت امنیت داخلی • وزارت صنعت • وزارت محیط زیست و منابع طبیعی • وزارت کالاها و صنایع چوبی • وزارت توسعه روستایی و منطقه‌ای • وزارت علوم، فناوری و نوآوری • وزارت گردشگری • وزارت حمل و نقل • وزارت زنان، خانواده و توسعه اجتماعی • وزارت کار • وزارت جوانان و ورزش 	ساختار کشور مالزی نوعاً متمرکز است و مشتمل بر سطوح فدرال، ایالتی و منطقه‌ای است.	ساختار نظام آموزشی در کشور مالزی به گونه‌ای است که وزارت آموزش و پرورش عهده‌دار آموزش‌های ابتدایی و متوسطه است و اخیراً وزارتخانه جدیدی تحت عنوان وزارت آموزش عالی تأسیس شده است. علوم و فناوری نیز دارای ساختار وزارتخانه‌ای جداست.	<p>دلایل تفکیک آموزش و پرورش از آموزش عالی در سال‌های اخیر در کشور مالزی به شرح زیر اعلام شده است:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ضرورت توجه به بسط و توسعه آموزش عالی از طریق داشتن یک متولی خاص • جلوگیری از اعزام دانشجو به خارج • تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در آموزش عالی و دانشگاه‌ها • بین‌المللی کردن آموزش عالی و دستیابی به اهداف اقتصادی در جذب دانشجویان خارجی • کمک به خودگرایی هر چه بیشتر دانشگاه‌ها

جدول ۴. چکیده محورهای عمده کشور نیوزیلند

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۳۳ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • وزیر فرهنگ، هنر و میراث فرهنگی • صنعت و توسعه اقتصادی • امور مصرف کننده • امور مالی • خدمات اجتماعی و اشتغال • تجارت و امور خارجه • دادگستری • دولت‌های محلی • کشاورزی • آموزش و پرورش • امنیت • ورزش و اوقات فراغت • انرژی 	<p>دولت بصورت نظام مشترک المنافع و در قالب پارلمان اداره می‌شود. نظام تصمیم‌گیری بصورت متمرکز و در قالب سه سطح زیر است:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دولت فدرال • دولت ایالتی • نواحی و مناطق 	<p>دو ساختار عمده برای اداره نظام آموزشی وجود دارد: وزیر آموزش و پرورش و وزیر آموزش عالی عملاً تنها یک وزارتخانه تحت عنوان وزارت آموزش و پرورش وجود دارد که عهده‌دار امور مربوط به تحصیلات از پیش دبستانی تا آموزش عالی است.</p>	<p>وزارت آموزش و پرورش بطور همزمان زیر نظر دو وزیر آموزش و پرورش و آموزش عالی فعالیت می‌کند</p>

جدول ۵. چکیده محورهای عمده کشور مصر

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۲۷ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • کشاورزی • دفاع و تولیدات نظامی • آبیاری و منابع • آب • کشور • جوانان • دارای • ارتباطات فناوری • اطلاعات • خارجی • امور شوراها • توسعه امور اداری • مسکن و توسعه • جوامع شهری • نیروی انسانی و مهاجرت • وزارت اوقاف 	<p>بصورت متمرکز اداره می‌شود و در عین حال بخش‌های مختلف نظام آموزشی دارای متولیان متفاوتی است.</p> <p>آموزش در تمام سطوح زیر نظر دولت است. مؤسسات آموزشی عالی از استقلال برخوردارند.</p>	<p>مسئولیت نظارت بر آموزش‌های قبل از دانشگاه بر عهده وزارت آموزش و پرورش است در حالیکه وزارت آموزش عالی و پژوهش علمی بر کار دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نظارت دارد.</p> <p>به این ترتیب آموزش و پرورش از آموزش عالی در کشور مصر جداست.</p>	

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

جدول ۶. چکیده محورهای عمده کشور استرالیا

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۱۸ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • خزانه داری • امور خارجه • امور اداری و مالی • تجارت • بهداشت و سالمندی • دادگستری • ارتباطات، فناوری اطلاعات و هنرها • دفاع • صنعت، گردشگری و منابع • مهاجرت و شهروندی • کشاورزی، صیادی و جنگلداری • خانواده، اجتماعی و امور داخلی • آموزش و پرورش علوم و کارآموزی • اشتغال و روابط محیط کار • خدمات انسانی • مشاغل کوچک و گردشگری • جاده‌ها و دولت‌های محلی • مشارکت نیروی کار 	<p>نظام تصمیم‌گیری در دولت استرالیا بصورت فدرالی و غیرمتمرکز است. کشور مشترک المنافع استرالیا مشتمل بر ۸ ایالت و منطقه است. دولت در سه سطح فعالیت می‌کند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دولت فدرال استرالیا • دولت ایالتی • سطح منطقه‌ای یا محلی 	<p>ساختار نظام آموزشی استرالیا در تمام سطوح از پیش دبستانی تا عالی زیر نظر وزارت آموزش و پرورش، علوم و کارآموزی استرالیا قرار دارد. دیپارتمان‌های ایالتی نیز مشتمل بر واحدهای زیر هستند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • آموزش مدرسه‌ای • کارآموزی فنی و حرفه‌ای • آموزش عالی • آموزش و پرورش بومیان استرالیا • آموزش و پرورش بین‌المللی 	<p>هر ایالت به نوبه خود دارای یک وزیر آموزش و پرورش، علوم و کارآموزی است.</p>

جدول ۷. چکیده محورهای عمده کشور کانادا

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۲۱ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • محیط زیست • امور خارجه • کار و توسعه اقتصادی • حمل و نقل، فراساختار و توسعه محلی • توسعه اقتصادی فدرال • سلامت عمومی • تجارت داخلی • مهاجرت و شهروندی 	<p>کشوری است مبتنی بر ساختار مشترک المنافع دارای نظام حکومت فدرالی و در آن ایالت‌ها از قدرت و اختیار اصلی در امور مختلف از جمله آموزش و پرورش عالی برخوردارند.</p>	<p>در کابینه دولت فدرال، وزیری تحت عنوان آموزش و پرورش و آموزش عالی وجود ندارد. به عبارت روشن‌تر آموزش تحصیل در هر ایالت یا منطقه بر عهده ایالت‌ها است از اینرو ساختار نظام آموزشی در این ایالت‌های مختلف یکسان نیست. در برخی ایالات وزارت آموزش و پرورش عهده دار آموزش ابتدایی تا عالی است و در برخی ایالات دیگر اینکار توسط دو وزارتخانه مجزا انجام می‌شود.</p>	<p>۶ ایالت دارای وزارتخانه‌های مجزا و ۷ ایالت دارای یک وزارتخانه آموزش و پرورش هستند.</p>

جدول ۸. چکیده محورهای عمده کشور آلمان

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۱۵ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • امور اجتماعی، کار و معاون صدر اعظم • محیط زیست، حفظ و نگهداری طبیعت و سلامت هسته‌ای • اقتصاد و فناوری • امور دفاعی • خانواده، شهروندان، جوانان و زنان • وظایف ویژه • امور کشور • آموزش و پرورش و پژوهش • امور بهداشتی • غذا، کشاورزی و حمایت از مصرف کننده • امور مالی • امور خارجه • حمل و نقل، ساختمان و امور شهری • همکاری و توسعه اقتصادی 	دولت آلمان بصورت فدرال و تحت مدیریت صدر اعظم اداره می‌شود. در آلمان، هماهنگی در نظام آموزشی بر عهده دولت فدرال آموزش و پرورش و پژوهش است اما به موجب قانون اساسی، لاندرها یا وزرای ایالتی نیز در اینکار نقش دارند.	در سطح دولت فدرال، تنها وزارت آموزش و پرورش و پژوهش عهده دار نظارت بر امور نظام آموزشی در کلیه سطوح است. در سطوح ایالتی، لاندرها (شامل وزرای ایالت‌ها در امور آموزش و پرورش فرهنگ و علوم) و نیز مقامات محلی در اینکار درگیر هستند.	ساختار وزارت آموزش و پرورش و پژوهش در آلمان شامل بخش‌های زیر است: <ul style="list-style-type: none"> • ارتباط با مجلس • استراتژی‌ها و سیاستگذاری • همکاری بین‌المللی اروپایی در امور آموزش و پرورش و پژوهش • آموزش حرفه‌ای و یادگیری مادام‌العمر • نظام علوم و آموزش عالی • علوم بهداشتی و حیاتی • پیش‌بینی و آینده نگری

جدول ۹. چکیده محورهای عمده کشور ژاپن

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۱۹ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • دادگستری • امور خارجه • امور مالی • آموزش و پرورش، فرهنگ، ورزش، علوم و فناوری • امور داخلی و ارتباطات • اصلاحات علم تمرکز، خصوصی سازی و توسعه منطقه‌ای • بهداشت، کار و رفاه • کشاورزی، جنگلداری و صیادی • اقتصاد، تجارت و صنعت • زمین، زیرساخت‌ها، حمل و نقل و گردشگری • محیط زیست • دفاع • وزارت مدیریت سوانح و سلامت غذایی • وزارت امور منطقه اوکیاوا و نواحی شمالی و سیاستگذاری فناوری، علوم و کیفیت زندگی • وزارت امور مصرف کننده • وزارت امور خدمات مالی و اصلاحات اداری • وزارت امور سیاستگذاری و مالیاتی • وزارت برابری جنسیتی و امور اجتماعی • وزارت آرشیو ملی و اسناد دولتی 	<p>دولت ژاپن اساساً توجه ویژه‌ای به نظام آموزش دارد علاوه بر تعیین وزیر در سطح ملی، در ژاپن ۴۷ فرمانداری وجود دارد که هر یک از آنها به چند شهرداری تقسیم می‌شوند که مسئول تصمیم‌گیری و اداره امور و مدیریت خدمات دولتی هستند.</p>	<p>در کشور ژاپن آموزش و پرورش عمومی و عالی زیر نظر وزارت آموزش و پرورش، فرهنگ، ورزش، علوم و فناوری (MEXT) اداره می‌شود. اینکار در دو سطح انجام می‌شود:</p> <p>۱. مدیریت آموزش در سطح ملی که در آن نقش اصلی بر عهده MEXT می‌باشد.</p> <p>۲. مدیریت آموزشی در سطح فرمانداری‌ها که در آن فرماندار هیأتی را بمدت چهار سال تشکیل می‌دهد تا امور مربوطه را اداره کنند.</p> <p>۳. مدیریت آموزش در سطح شهرداری‌ها که شورای ویژه‌ای زیر نظر شهرداری شکل می‌گیرد.</p>	<p>اساساً نظام آموزشی ژاپن در حال حاضر در کلیه سطوح به شکل یکپارچه اداره و مدیریت می‌شود اما در عین حال در سطح محلی فرمانداران تأثیر زیادی بر دانشگاه‌ها دارند.</p>

جدول ۱۰. چکیده محورهای عمده کشور روسیه

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۱۹ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • امور حمایت از کارآفرینی • انرژی اتمی • امور داخلی • دارایی • امور ایالت‌های مشترک المنافع • بهداشت • امور خارجه • فرهنگ • علوم فناوری • وزارت امور ملیت‌ها • دفاع • آموزش و پرورش • امور منطقه‌ای • کشاورزی و غذا • تجارت 	دولت روسیه بصورت فدرال اداره می‌شود و اعضای کابینه زیرنظر رئیس جمهور فعالیت می‌کنند.	اداره نظام آموزش رسمی در سطح فدرال بر عهده وزارت آموزش و پرورش است. وزارت آموزش و پرورش روسیه، توسط وزیر آموزش و پرورش اداره می‌شود. هر ایالت وزیر ویژه‌ای برای آموزش و پرورش دارد. اخیراً وزارت آموزش و پرورش و کمیته‌های آموزش ایالتی با هم ادغام شده‌اند و وزارت آموزش عمومی و حرفه‌ای شکل گرفته است.	سه سطح عمده در نظام مدیریتی روسیه وجود دارد: <ul style="list-style-type: none"> • سطح فدرال که وزارت آموزش و پرورش بر نظام آموزش کشور نظارت می‌کند. • سطح ناحیه‌ای، مقامات آموزش محلی هستند. • سطح شهری.

جدول ۱۱. چکیده محورهای عمده کشور انگلستان

تعداد وزارتخانه‌ها کابینه	اسامی وزارتخانه‌های کابینه	ساختار دولت (تصمیم‌گیری)	ساختار نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی)	موارد، توضیحات و ...
۲۰ وزارتخانه	<ul style="list-style-type: none"> • وزیر خدمات شهری • امور خارجه و مشترک المنافع • امور کشور • دفاع و دادگستری • دفاع و امور ایالت • اسکاتلند • بهداشت • امور محیط زیست، غذا و امور روستایی • توسعه بین‌المللی • تجارت • زنان و برابری • کار و حمل و نقل • دولت‌ها و جوامع محلی • کودکان، مدارس و خانواده‌ها • ایرلند شمالی • نوآوری، دانشگاه‌ها و مهارت‌ها 	در انگلستان، ولز و ایرلند شمالی در کابینه، وزرای مختلفی وجود دارد که بصورت غیرمتمرکز عمل می‌کنند. در سطح محلی، دولت‌های محلی نقش برجسته‌ای در اداره امور آموزش و پرورش بر عهده دارند.	کلیه امور آموزش و پرورش در سه مقطع ابتدایی، آموزش متوسطه و آموزش عالی زیر نظر وزارت آموزش و پرورش در سطح دولت‌های محلی اداره می‌شود ولی اسکاتلند از نظام آموزشی متفاوتی برخوردار است. در عین حال در سطح دولت مرکزی، دانشگاه‌ها زیر نظر وزارت نوآوری، دانشگاه‌ها و مهارت‌ها و آموزش و پرورش زیر نظر وزارت کودکان، مدارس و خانواده است.	

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

قبل از بیان نهایی سناریوها ضروری است تا چند متغیر اثرگذار در مفهوم‌پردازی سناریوها را مورد بحث قرار می‌دهیم.

۱. شکل و ساختار

منظور از شکل و ساختار در هر سناریو عبارت است از تشکیلات مربوط به آموزش و پرورش و آموزش عالی در کشورهای مختلف جهان بدان سان که در هیئت دولت و نظام اداری و تشکیلاتی کشور طراحی و اجرا شده است. به عبارت دیگر متولیان عمده آموزش و پرورش و آموزش عالی چه نهادها یا سازمان‌هایی هستند.

۲. مصادیق

استفاده از هر سناریو در کشورهای مختلف جهان به عنوان مصادیق عمده تجربه آن سناریو به شمار می‌رود. از این رو در هر سناریو، کشورهایی که از آن الگو در طراحی تشکیلات و اجرای برنامه‌های نظام آموزشی استفاده می‌کنند معرفی می‌شوند.

۳. ویژگی‌ها و پیامدهای مثبت

استفاده از هر سناریو می‌تواند توأم با پاره‌ای خصوصیات و مزیت‌های نسبی باشد که این سناریو را از سناریوهای موجود متمایز می‌کند. این ویژگی‌ها می‌تواند به عنوان پیامدهای تجربه شده هر یک از سناریو مورد توجه قرار گیرد.

۴. ویژگی‌ها و پیامدهای منفی

استفاده از هر سناریو می‌تواند در عین حال دارای نتایج و پیامدهای منفی باشد که شناسایی آن‌ها می‌تواند با اتخاذ تصمیمات ضروری در راستای کاهش و یا کاستن از دامنه و تأثیرات ابعاد منفی باشد.

ساختار سازمانی نظام‌های آموزشی ملی عملاً انعکاس و بازتابی از عوامل و زمینه‌های تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. شکل و ساختار نظام آموزش در سطح آموزش و پرورش و آموزش عالی به خودی خود فرایندها و نتایج حاصل از آموزش در سطوح مختلف را تعیین نمی‌کنند. نظام‌های مختلف ملی از طریق سازمان‌های مختلف و متنوعی، هدف‌های مشابه را دنبال و به انجام می‌رسانند. در عین حال ساختار نظام‌های آموزشی در طی زمان دچار تغییر، تحول و تکامل می‌شوند.

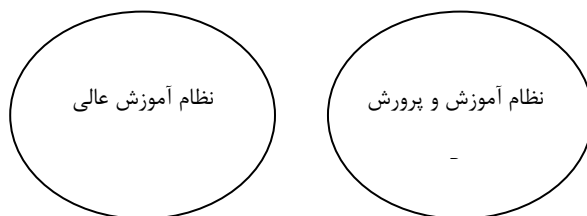
در زیر مجموعه متنوعی از سناریوها ارائه شده است که می‌تواند برای نظام آموزشی ایران در نظر قرار گیرند.

سناریوی اول: الگوی مجزا

در این الگو، آموزش و پرورش و آموزش عالی دو قلمرو مجزا و دو حیطة مستقل از هم فرض می‌شوند، و در نتیجه نیازمند دو وزارتخانه مجزا و متفاوت هستند. وزارت آموزش و پرورش متصدی آموزش و پرورش قبل از دانشگاه و وزارت آموزش عالی عهده‌دار نظام آموزش عالی و فراتر است.

از جمله حامیان این طرز تلقی دو دسته دیگر از افراد قرار دارد که دیدگاه و استدلال‌های آنها به شرح زیر است:

۱. وزارت آموزش و پرورش به‌علت گستردگی دامنه فعالیت و نیز حجم وسیع نیروهای انسانی تحت پوشش (دانش‌آموزان، معلمان، مدیران و ...) نیازمند تشکیلات مجزا و گسترده‌ای است.
۲. آموزش عالی به‌علت تخصصی بودن فعالیت‌ها، تدارک نیروی انسانی متخصص برای دستگاه‌های مختلف و نیز بین‌المللی شدن این نهاد و سهمی که می‌تواند در اقتصاد، پذیرش دانشجویان خارجی و در نتیجه درآمد کشوری داشته باشد، نیازمند متولی خاص است.

شکل زیر این سناریو را نشان می‌دهد.

شکل ۱. سناریوی مجزا

مصادیق

از جمله مهم‌ترین مصادیق پیروی کننده از این الگو عبارتند از کشورهای ایران، مالزی، مصر، انگلستان و ... می‌باشند.

مزیت‌ها/ محاسن الگو

- پرداختن به فعالیت‌های تخصصی توسط وزارتخانه‌های مختلف
- وجود فرهنگ متفاوت دو وزارتخانه و در نتیجه فقدان برخورد فرهنگ‌سازی
- وجود متولی خاص برای هر یک از خرده نظام‌های آموزشی کشور
- ...

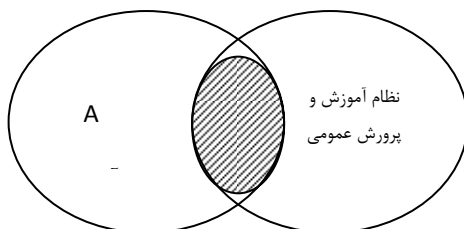
معایب / ابعاد منفی

- عدم ارتباط و تناسب بین سطوح مختلف نظام آموزشی
- بلا استفاده ماندن ظرفیت‌های موجود در دو بخش نظام آموزشی برای توسعه هر یک از آن‌ها
- تحت‌الشعاع قرار گرفتن کیفیت آموزش‌ها در هر دو بخش
- منابع مالی / انسانی و مادی بیشتر برای اداره امور کشور
- دوباره‌کاری و انجام فعالیت‌های موازی در دو بخش
- فقدان وحدت رویه و استراتژی در بخش‌های مختلف نظام آموزشی

۲. سناریوی دوم: الگوی مرتبط

براساس این الگو، نظام آموزش و پرورش از نظام آموزش عالی جداست ولی در عین حال کارکردهای آن‌ها با یکدیگر ارتباط دارند. درست است که نظام آموزش عمومی با آموزش‌های قبل از دانشگاه و نظام آموزش عالی با آموزش‌های فراتر و تکمیلی سروکار دارد اما تصمیم‌گیری، اقدامات و فعالیت‌ها در یک سطح بر تصمیم‌گیری، فعالیت‌ها و اقدامات در سطح دیگر اثر می‌گذارد. از این‌رو طراحی ساختار باید به‌گونه‌ای باشد که این ارتباط در آن لحاظ شود. به‌ویژه از آن‌رو که محصولات نظام آموزش و پرورش در بسیاری از موارد به‌عنوان درونداد نظام آموزش عالی محسوب می‌شود و در عین حال محصولات نظام آموزش عالی نیز در برخی موارد درونداد نظام آموزش و پرورش (منابع انسانی) محسوب می‌گردد. از این‌رو ارتباط میان آن‌ها باید مدنظر قرار گیرد. شکل زیر این مهم را نشان می‌دهد.

شکل ۲. سناریوی مرتبط

از این ساختار که از آن تحت عنوان ساختار کنفدراسیونی نام برده می‌شود. در این‌جا نوعی توافق دوجانبه و متقابل برای مشارکت و همکاری در زمینه مسائل مورد علاقه و مشترک و تماس بین وزارتخانه در چارچوب ساختار تعریف شده مبتنی بر حقوق و مسئولیت‌های هریک از وزارتخانه‌ها از ویژگی‌های ساختار کنفدراسیونی است.

هیچ‌یک از دو وزارتخانه نمی‌توانند به وزارتخانه دیگر در مسائل خارج از موارد توافق شده چیزی را تحمیل کنند.

مصادیق

از مهم‌ترین مصادیق این الگو، کشورهایی است که در آن برای برقراری ارتباط در بین وزارتخانه‌های مختلف، کمیسیون‌ها، شوراها و یا بدنه‌های تصمیم‌گیری قوی و دارای قدرت و اختیار تشکیل می‌شود و وزاری دو وزارتخانه در قالب این بدنه‌های تصمیم‌گیری، در مورد مسائل مختلف با یکدیگر توافق می‌کنند (نظیر کشور کانادا).

مزایا

- پرداختن به فعالیت‌های تخصصی توسط هریک از وزارتخانه‌ها
- جلوگیری از برخورد و تعارض فرهنگی ناشی از ادغام و تضمین هویت سازمانی هر یک از آن‌ها
- وجود متولی خاص برای هر بخش از نظام آموزشی
- استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های یکدیگر
- بهبود نسبی وحدت در استراتژی‌ها و رویه‌ها
- جلوگیری از دوباره کاری‌ها و اتلاف منابع و...

معایب

- ایجاد مشکلات اجرایی در عمل کردن به الگوی ذریبط (عملی نبودن)
- بروز اختلاف در بین مدیران در سطوح مختلف دو بخش از نظام آموزشی

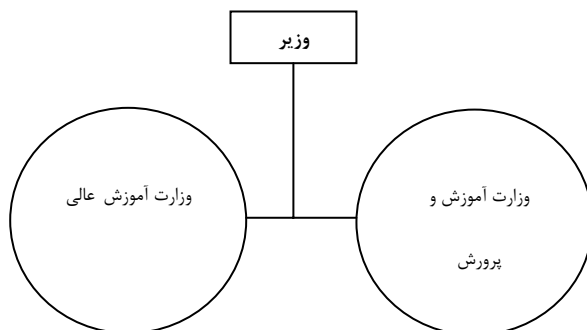
۳. سناریوی سوم: الگوی متحد

به دلیل مسائل و مشکلات اجرایی در الگو یا سناریوی مرتبط، ایده استحکام اجرایی در برقراری ارتباط بین سطوح مختلف آموزشی را قوت می‌بخشد. در این سناریو، نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی اگرچه دو قلمرو تخصصی مجزا هستند اما دارای کارکردهای نسبتاً مشترکی هستند و در سطوح متفاوتی فعالیت می‌کنند. پرداختن به فعالیت‌های تدریس، تحقیق و ارائه خدمات در زمره حیطه‌هایی است که هر دو بخش از نظام آموزشی با آن درگیر هستند از این رو باید ارتباط میان آن‌ها با گونه‌ای باشد که از لحاظ ساختاری تمرکز قدرت و اختیار را امکان‌پذیر کند.

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

شکل روبرو این سناریو را نشان می‌دهد:

شکل ۳. سناریوی متحد

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در این الگو، عملاً دو وزارتخانه در کابینه تشکیل می‌شود اما برای تمرکز قدرت و اختیار، ایجاد ارتباط بیشتر، استفاده از ظرفیت‌ها و ... یک وزیر در کابینه متصدی اداره امور هر دو وزارتخانه می‌شود.

مزایا

- ایجاد ارتباط ساختاری و حکم در بین وزارتخانه‌ها
- وحدت فرماندهی در وزارتخانه‌ها
- استفاده از توانمندی‌های یکدیگر
- جلوگیری از اتلاف منابع و دوباره کاری

معایب

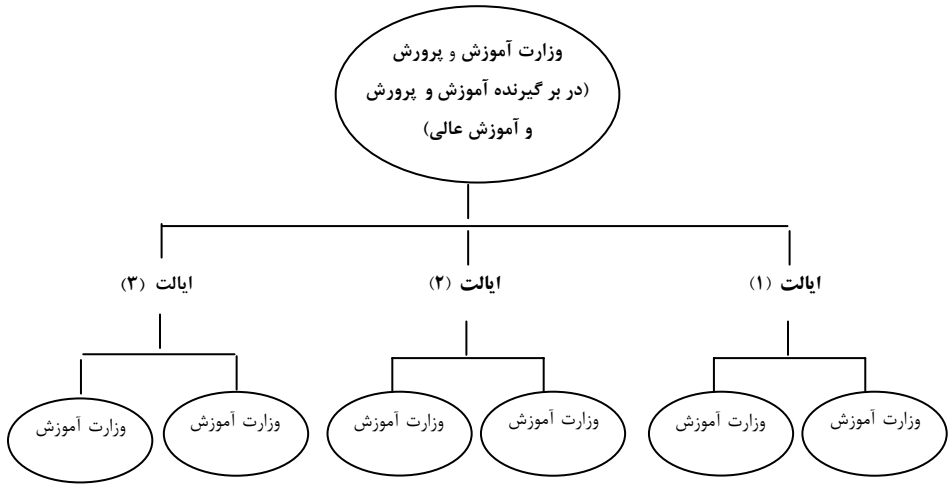
- گسترده‌گی فعالیت‌های وزیر در انجام امور
- جدا ماندن ساختاری وزارتخانه‌ها
- مشکلات ایجاد تعادل در بین وزارتخانه‌ها از لحاظ مزایای اداری، فرصت‌ها و...

۴. سناریوی چهارم: الگوی فدرالی

این سناریو که از آن تحت عنوان ساختار فدرالی نیز نام برده می‌شود می‌تواند اشکال متفاوتی به خود بگیرد. اشکال عمده این سناریو به شرح زیر است:

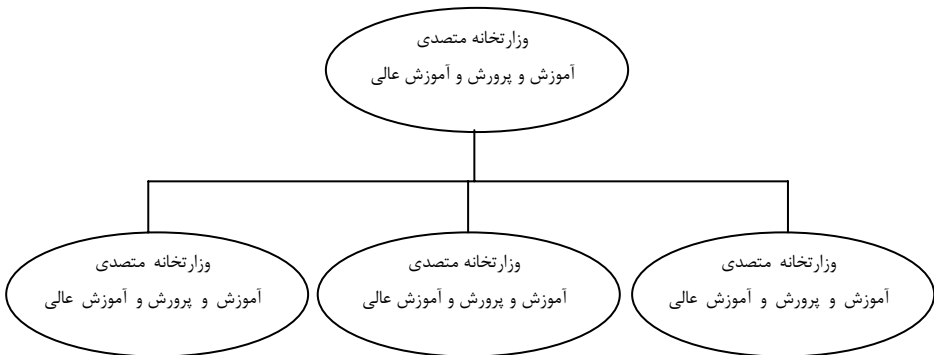
الف) سناریویی که در آن آموزش و پرورش و آموزش عالی در قالب یک وزارتخانه‌ها (اغلب آموزش و پرورش) در سطح دولت فدرال اداره می‌شود اما هر یک از ایالت‌ها که از قدرت و اختیار کامل اداری و ساختاری برخوردارند، در سطح ایالت آموزش و پرورش و آموزش عالی را در قالب دو وزارتخانه با ساختار متفاوت دنبال می‌کنند.

شکل ۴. سناریوی اول الگوی فدرالی

ب) سناریوی دوم الگوی فدرالی زمانی شکل می‌گیرد که یک وزارتخانه واحد عهده‌دار امور آموزش و پرورش و آموزش عالی در سطح ملی است، در سطح ایالت‌ها نیز ساختارها به شکل سناریوی یکی بودن آموزش و پرورش و آموزش عالی در قالب یک وزارتخانه است.

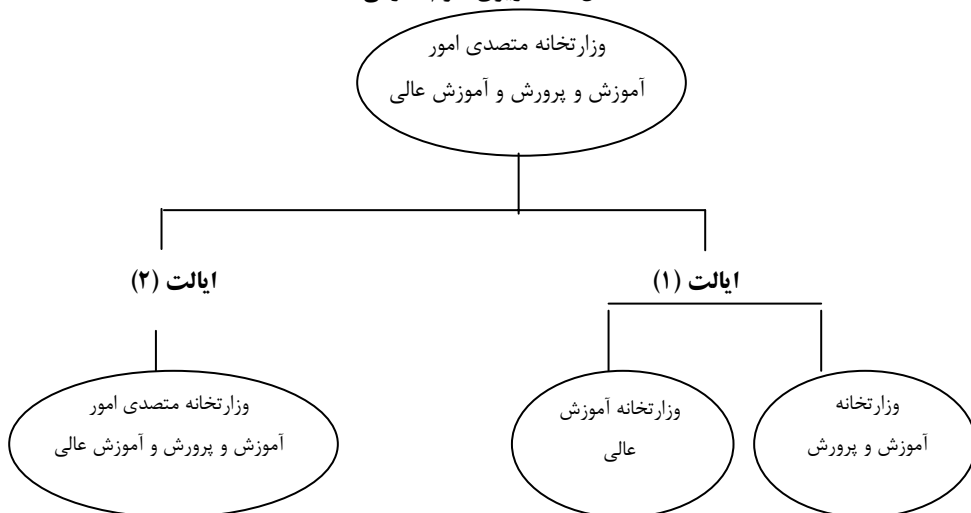
شکل ۵. سناریوی دوم الگوی فدرالی

ج) سناریوی سوم الگوی فدرالی زمانی است که علی‌رغم تصدی وزارتخانه‌های متصدی آموزش و پرورش و آموزش عالی در قالب یک وزارتخانه فدرال، دولت‌های محلی به دلخواه و با توجه به مقضیات الگوهای متفاوت را برای تصدی امور آموزش و پرورش و آموزش عالی می‌پذیرند.

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

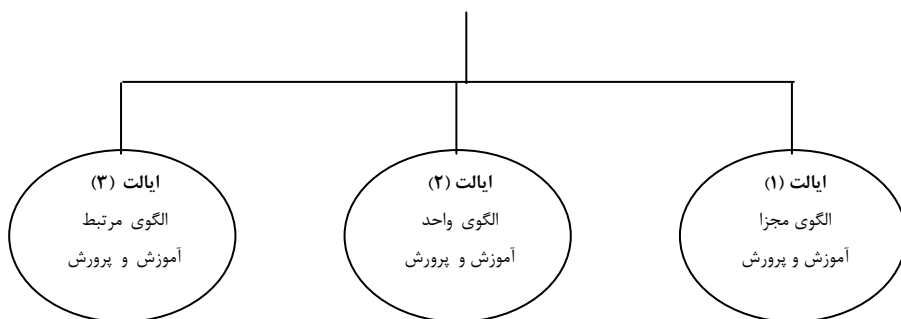
شکل ۶. سناریوی سوم فدرالی

د) شکل چهار زمانی اتفاق می‌افتد که هیچ‌گونه وزارتخانه یا نهادی متصدی امور آموزش و پرورش و آموزش عالی در سطح دولت فدرال نیست اما در سطح ایالت ها، به یکی از دو شکل مجزا و یا واحد، امور آموزش و پرورش اداره می‌شود.

شکل ۷. سناریوی چهارم فدرالی

کابینه دولت

مصادیق

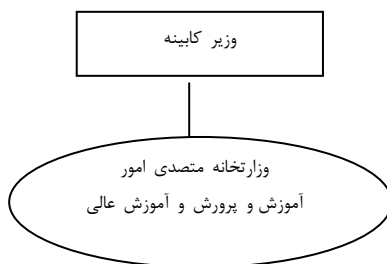
مهم‌ترین مصادیق این الگو، کشور کانادا است.

۵. سناریوی واحد

امور آموزش و پرورش و آموزش عالی در این الگو در قالب یک ساختار واحد انجام می‌شوند و یا آن‌که ادغام می‌گردند. این ساختار دارای مدیریت واحد است. این الگو از لحاظ ساختاری دارای دو شکل متفاوت اجرایی به شرح زیر است:

در حالت اول وزارتخانه مرتبط زیر نظر یک وزیر فعالیت می‌کند و عهده دار بخش‌های مختلف آموزش و پرورش عمومی و عالی است. شکل زیر این مهم را نشان می‌دهد:

شکل ۸. الگوی اول سناریوی واحد

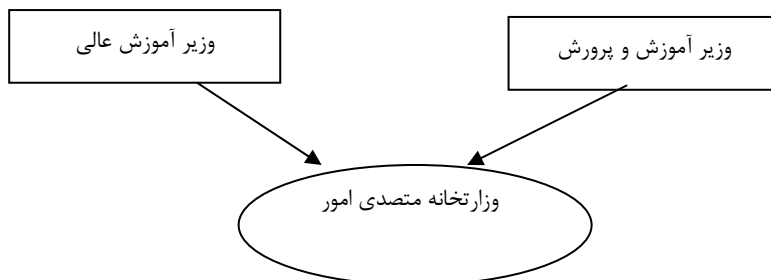

مصادیق

مهم‌ترین مصادیق این الگو، کشورهای ایالات متحده آمریکا، استرالیا، آلمان، ژاپن و روسیه است.

در حالت دوم یک وزارتخانه برای اداره امور و نظارت بر کلیه فعالیت‌های آموزشی از سطوح پیش‌دبستانی تا آموزش عالی تشکیل می‌شود اما در عین حال برای پیگیری دقیق‌تر فعالیت‌های تخصصی، وزارتخانه ذیربط به دو وزیر گزارش می‌دهند. شکل زیر این مهم را نشان می‌دهد:

شکل ۹. الگوی دوم سناریوی واحد

مفهوم‌پردازی نسبت میان دونظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی...

بیشتر وزارتخانه واحد با اسامی آموزش و پرورش، توسعه منابع انسانی و مانند آن، در کابینه ظاهر می‌شود.

مصادیق

مهم‌ترین مصداق این الگو، ساختار نظام آموزشی در کشور نیوزیلند است.

مزایا

- صرفه‌جویی بیشتر هزینه‌ها
- محدود کردن و حذف دوباره کاری‌ها و همپوشی‌ها
- وحدت رویه و استراتژی
- تبادل بیشتر تخصص و بدنه کارشناسی
- ...

معایب

- مأموریت‌ها و فرهنگ‌های مختلف در دو بخش نظام آموزشی می‌تواند عملکرد ساختار را تحت الشعاع قرار دهد.

- از دست دادن هویت و فرهنگ اختصاصی هر یک از وزارتخانه‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طوری که از مبانی نظری و نیز مطالعات تطبیقی کشورهای مختلف جهان مشخص شد و در بررسی‌های اعتباریابی با شرکت کارشناسی و متخصصان مورد صحه قرار گرفته، مقوله نسبت میان آموزش و پرورش عمومی و آموزش عالی مقوله‌ای "سیاه" و "سفید" و "استقلال" یا "ادغام" نیست بلکه حسب شرایط مختلف و اقتضانات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی سناریوهای متعددی در کشورهای مختلف جهان دنبال شده است.

با در نظر آوری الگوها یا سناریوهای مختلف موجود برای نظام آموزشی (سناریوی مجزا، سناریوی مرتبط، سناریوهای متحد فدرالی و سناریوهای واحد و الگوهای متعدد زیر هریک از آن‌ها می‌توان اندیشه تصمیم‌گیری در خصوص ساختار نظام آموزشی را در قالب گزینه‌های محدود و متناقض، به سمت توجه به طیف گسترده‌ای از حالات و وضعیت‌های در دسترس برای استفاده در نظام آموزشی و پرورشی از جمله ایران معطوف کرد.

اگرچه در مقاله اشاره شد که کشور ایران در ابتدای این طیف و به‌صورت یک نمونه از الگوی مجزا قرار می‌گیرد که در آن نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی از یکدیگر جدا هستند اما

اندکی تامل در چگونگی و ماهیت نظام آموزشی ایران نشان می‌دهد که به‌سختی می‌توان آن را حتی در این سناریو قرار داد. دلیل این امر فقدان یک نظام آموزشی عالی یکپارچه (وجود تکثر و تعدد مقامات سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در نظام آموزشی عالی نظیر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه آزاد اسلامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، آموزش‌های سازمانی ...) است. که با اصول اولیه طراحی ساختار در تناقض بوده و نمونه‌ای مشابه آن در کشوری مورد مطالعه یافت نشد. به‌نظر می‌رسد انطباق وضعیت کشور ایران با سناریوهای محتمل و انتخاب گزینه یا گزینه‌های موثرتر، مطالعه‌ای است که در آینده باید در دستور کار باشد.

ANTA (2003) shaping our Future: Australia's National strategy for Vocational Education and Training National Training Authority. Available at: <http://www.anta.gov-av/pvpublication.asp?qsID=488>.

ANTA (2004) women: shaping our Future, Australian National Training Authority. [http://www.anta.gov.au/images/pvpublications/women shaping our future](http://www.anta.gov.au/images/pvpublications/women%20shaping%20our%20future) Available at: <http://www.nitropdf.com / professional>

Arihiter, S (2007) organizational Structure. Columbia. Association of universities and colleges of Canada (AVCC)

Benjamin, R. (2003). The Environment of American Higher Education: A constellation of changes." The Annals of the American Academy of political and social science 585: 8-30.

Benjamin, A (2003) Understanding organization. 4th ed. London: Penguin Books.

Bmbf (2007) Education in Germany. Available at: www.bmbf.de/en/6595/phf

Council of Ministers of Education (2004). Access, inclusion and achievement: closing the gap. Coventry report: Canada. Prepared for the fifteenth commonwealth conference of education ministers, October 27-30, 2003. Available at: [www.cmec-ca/international/commonwealth/15ccEM.country report.en.pdf](http://www.cmec-ca/international/commonwealth/15ccEM.country%20report.en.pdf).

Council of ministers of Education, Canada (2001). The development of education in Canada Report of Canada, October 5-8 2001. Retrieved march 24, 2004, forms www.cmec.ca/international/vnesco/ice46dev-ca.en.pdf.

Crimm. J and Riquaots. K (1992) education in Germany. Available at <http://www.google.com>

Covehillm R (2005). Ministers of Education, Canada. Available www.cone.ca.

DEST (2002a) Making Better Connections: Models of teacher professional development for the integration of ICT into classroom practice, Commonwealth of Australia. Available at: <http://www.dest.gov.au/schools/publications/2002/professional.htm>

Duryea, T.M (2007) Organization and Environment. Harvard University. Boston.

DEST (2002b) Raising the Standards: A proposal for the development of an information and communication technology (ICT) competency framework for teachers, Commonwealth of Australia. Available at: <http://backingaus.innovation.gov.au/2004/skills/boosting.htm>

- DEST (2003) Australia's Future – Advancing Innovation, Science, Technology and Mathematics, Commonwealth of Australia. Available at: <http://backingaus.-innovation.gov.au/2004/skills/boosting.htm>
- Duryea, E (2007) "Evolution of university organization. "Reprinted from Education priorities for New Zealand, Ministry of Education, 2003.
- Education at Glance (2005): Current tertiary graduation rates. OECD
- Federal Government of Malaysia. (2007) Malaysian Cabin at ministers. Available at: <http://www.pmo.gov.my>
- Glark, R (1993) Organizational Structure. MIT Press: Cambridge. MIT Home school Legal Defense Association VRL accessed February 13, 2007
- IBE. (2000) education united state census. VRL accessed on June 17.2005 Available at: <http://www.IBE>
- IBE. (2006) Higher Education in Malaysia. Available at: <http://www.IBE>
- International Beura of Education. (2003). Coventry Dossiers: Retrieved February 24, 2004, Available at: www.ibe.unesco.gry
- IBE. (2007) data Base on countries. Available at: <http://www.IBE>
- Ministry of Education, planning and follow- up unit (2007). World Band Publications Educational development in Egypt (1997- 2001). Cairo).
- Mac Mill,. (2007) considering organization Structure and Design from a Complexity Paradigm Perspective.
- Mabey, C. Salaman, C & Storey, R (2000) understanding Business organizations. London. Rout ledge.
- Maybe, C. Salaman, C& Storey, R (2001) Organizational structuring and Restructuring . Londo. Rout ledge.
- Miller, D (1999) configuration of Structure. London. Macmillan Education.
- Serge, P (1994) the fifth Discipline: The art and practice of learning organization. London. Century Business.
- MCEE TYA (2004) National Report on schooling in Australia 2002, Ministerial council on Education, Employment, Training and Youth Affairs. Available at: <http://www.mceetya.edu.au/anr/index.htm>
- Pascalleeta R.T. (2000) Surfing the Edge of chaos. London. Texere publishing L .TD
- The New Zealand Curriculum Framework (1993). Wellington: ministry of Education , Tertiary Education Strategy (2002), Ministry of Education, New Zealand. Available at: www.minedu.vout.nz and www.stats.govt.nz.
- U.S. Department of Education Available at: www.ed.gov/index.jhtm I
- U.S. Network for Education Information Available at: <http://www.ed.gov/about/offices/list/ous/international/iusnei/edlite-index.htm> I
- Weik, M (1976) Organizational Structure in Content. London: Hamper Collins.
- Willson , p(1999) Agribusiness Structure for competitive Advantage. Available at: <http://www.age.consearch.umn.edu/bitstream/36100/spo1wio1.pdf>